

niško in znanstveno dokumentacijo v Beogradu in na njegove značilne biltene bi ustvarili dokumentacijsko kartoteko za prirodoslovne, uporabne in družbene vede, zlasti za tiste med njimi, ki izkazujejo med prebivalci tega teritorija večji interes (n. pr. metalurgija, kemična industrija). Razen tega pa bi se radi sistematično lotili zbiranja bibliografske dokumentacije o vsem, kar zadeva celjsko pokrajinsko območje, od zgodovine, geografije, prirodoslovnih prispevkov, literarne in znanstvene tvornosti itd. do sodobnega dogajanja. S tem bi najkvalitetneje izpolnjevali svojo specialno nalogo pokrajinske znanstvene knjižnice. To ni nedosegljivo, a spet je treba ugotoviti,

da bo samo začeti načrt, dokler ne bo kolektivu Študijske knjižnice omogočeno, stopiti preko praga elementarnejših osnovnih del. Nekateri od njih (n. pr. dokončna ureditev posebnih zbirk) bi lahko prav tako uvrstili med najbližje naloge. Toda to sega že v podrobnosti o notranjem delu, o katerem bo razmišljal kolektiv in knjižnični odbor.

Tu smo omenili samo tiste naloge in načrte, ki segajo v širše družbene okvire in ki dovolj določeno kažejo razvojno smer k živim, prožnim, družbeno učinkovitim oblikam knjižničarskega dela na področju znanstvenih in strokovnih knjižnic v celjskem okraju.

Vlado Novak

LJUDSKE KNJIŽNICE V CELJSKEM OKRAJU

Ako hočemo spoznati razvoj, dejavnost in probleme ljudskih knjižnic celjskega okraja, je potrebno imeti pred očmi tudi obsežnost okraja in njegovo pokrajinsko razdelitev. Celjski okraj šteje nad 200.000 prebivalcev. Razdeljen je na sedem občin, med katerimi je najpomembnejša celjska občina, ki predstavlja okraju Celje kulturno, politično, gospodarsko in družbeno središče. Razen dveh občin, ki jima je glavni gospodarski vir kmetijska proizvodnja, je drugim občinam osnova za njihov razvoj industrijska proizvodnja. Gospodarska moč posameznih občin se seveda odraža potemtakem tudi v razvijanju in delovanju negospodarskih ustanov, med katere spada tudi šolska in kulturna prosveta.

Ljudske knjižnice celjskega okraja so bile skoraj vse ustanovljene takoj po osvoboditvi. Ljudska prosveta Slovenije se je prva po vojni intenzivno bavila z ustanavljanjem

ljudskih knjižnic, ki so kmalu zaživele. Njihov knjižni fond je bil sestavljen v pretežni večini iz darovanih knjig in iz del, ki so jih vse knjižnice, predvsem večje, obvezno morale nabavljati od založb v določenih izvodih, ne glede na to, ali so bile knjige v tolikih primerkih knjižnici potrebne ali ne. Sredstva za nabavo knjig so knjižnice prejemale deloma od okrožnega oziroma okrajnega ljudskega odbora in sindikalnega sveta. Ta nepreračunana, dirigirana nabavna politika in darovanje najrazličnejših knjig je imelo za posledico, da so noštete knjižnice še danes založene s čtivom, ki vsebinsko ne ustreza našemu času in leži mrtev po policah. Knjižnice so vodili ljudje najrazličnejših poklicev, zato je ljudska prosveta sama in s pomočjo okrajev organizirala več knjižničarskih tečajev, da bi vodje knjižnic pridobili več znanja za uspešnejše delo v knjižnicah.

Toda že po nekaj letih lo se knjižnice začele boriti z najrazličnejšimi težavami, predvsem za prostore in za finančna sredstva, s katerimi bi lahko nabavljale nova dela, dopolnjevale z njimi knjižno zalogo in jih nudila bralcem, ker so bila prejšnja že vsa prečitana. Toda knjižnice niso kljub prošnjam prejemale nobenih sredstev več in le velika prizadevanja posameznih knjižničarjev so ohranjala knjižnice, manjše pa so bile primorane prenehati s poslovanjem.

Te težave so spremljale knjižnice, bolje rečeno knjižničarje, več let in se je stanje izboljšalo šele, ko je bil pri okrajnem svetu Svobod in prosvetnih društev izvoljen sosvet za ljudske knjižnice, ki se je zavzeto lotil skrbi za rast ljudskih knjižnic.

Čeprav se je stanje knjižnic v zadnjem času vendarle izboljšalo, je kljub vsemu še mnogo premalo storjenega glede na potrebe, ki jih čutimo, saj so knjižnice še daleč za našim gospodarskim in splošnim napredkom. Zato bom v naslednjem prikazala sedanje stanje in načrte za boljše delovanje v prihodnje.

V celjskem okraju je evidentiranih 72 ljudskih knjižnic, ki imajo več kakor 500 knjig. Od teh so 3 samostojne, t. j. Mestna ljudska knjižnica v Celju, občinska ljudska knjižnica v Žalcu in manjša na Vraskem; 2 sindikalni, izmed katerih je tista v Soštanju celo javna občinska knjižnica, druga v moziški občini v Nazarju pa je last sindikalne podružnice Gozdnega gospodarstva, vendar deluje izven gospodarskega upravnega prostora in je dostopna vsemu prebivalstvu; v Velenju deluje javna knjižnica Delavske univerze; 65 je knjižnic prosvetnih društev; 4 so bolniške knjižnice. Razen navedenih delujeta še, sicer pod upravo Mestne ljudske knjižnice v Celju,

vendar v ločenem prostoru, pionirska knjižnica in potujoča knjižnica, ki je last okrajnega sveta Svobod, strokovno pa jo urejuje in dopolnjuje s knjižnim fondom Mestna ljudska knjižnica v Celju; potujoča knjižnica obiskuje kraje v šmarnski, šentjurski in konjiški občini. Poleg te potujoče knjižnice ima Dobrna še svojo, s katero obiskuje gorski predel Paškega Kozjaka.

V vseh knjižnicah je 113.201 knjiga, in sicer v 3 samostojnih knjižnicah 40.557, v knjižnici pri Delavski univerzi 6.227, pri društvenih knjižnicah 56.458 in v bolniških knjižnicah 9.959 zvezkov. Najmočnejša je Mestna ljudska knjižnica v Celju, ki poseduje s pionirsko knjižnico vred skupaj 37.392 knjig, ima nad 5.000 rednih bralcev in je v letu 1960 izposodila 34.254 bralcem 101.957 knjig, in sicer v ljudski knjižnici 79.840, v pionirski pa 22.117 knjig.

Z nenehno rastjo števila bralcev in z večanjem števila izposojenih knjig so v Mestni ljudski knjižnici nastajale vedno težje razmere. Manjšal se je prostor za knjižne police, kakor tudi izposojevalni prostor. V teh pogojih je bilo knjižničarjem delo vsak dan bolj otežkočeno. Zaradi navala na majhnem prostoru pred pultom, se knjižničarji niso mogli zadostno posvečati bralcem in so bili primorani, omejiti se celo na najhitrejši tehnični postopek. Kolikor so dopuščale možnosti, je bilo delo preusmerjeno, tako da je knjižničarjem odpadlo vse administrativno in blagajniško poslovanje z bralci in da so se, sproščeni tega dela, lahko bolj zbrano posvetili bralcem pri izbiri knjig. Tudi celjski pionirski knjižnici, kjer je uveden prosti pristop, že zdavnaj primanjkuje prostora. Ne samo, da sta izposojanje in namestitve knjig v majhnem prostoru skrajno nerodna in omejena, marveč

v njem tudi ni mogoče razviti kakršne koli druge oblike pionirskega izobraževanja.

Oba problema bosta rešena z veliko uvidevnostjo občinskega ljudskega odbora v Celju verjetno še to leto, ker so Ljudski knjižnici dodeljeni novi prostori v neposredni bližini celjskega gledališča in so v teku že priprave za ureditev in prezidavo prostorov. Pionirska knjižnica pa se bo preselila iz svojih dosedanjih prostorov v sedanje prostore Mestne ljudske knjižnice. S tem bodo izpolnjeni načrti vodstva knjižnic, ki je že dolgo stremelo po uvedbi naprednejšega sistema pri izposojanju knjig, to je prostega pristopa, Celju pa bosta v ponos dve hkrati in lepo urejeni kulturni ustanovi.

Od navedenih 72 knjižnic imajo le tri knjižnice čitalnico, in sicer v Celju, Braslovičah in Preboldu, v Velenju pa lahko pri mizah, ki so v knjižnici, bralci čitajo časopise in revije, ki so tam na razpolago.

V vseh knjižnicah je vpisanih 25.645 rednih bralcev, in sicer v treh samostojnih 12.824, v knjižnici Delavske univerze 804, v društvenih knjižnicah 10.770 in v bolniških knjižnicah okoli 1.250 bralcev. V letu 1960 je knjižnice obiskalo 209.768 bralcev, od tega v 3 samostojnih 109.876, v knjižnici Delavske univerze 6.927, v društvenih knjižnicah 91.715 in v bolniških knjižnicah 1.250 bralcev. Bralci so si izposodili 432.080 knjig, vendar število lahko dvignemo najmanj za 50 %, ker skoraj vsako knjigo prečita še vsaj eden družinski član, v mnogih primerih pa še več.

V preteklem letu so knjižnice nabavile 16.266 knjig. Od tega 3 samostojne knjižnice 5.135 (Mestna ljudska knjižnica v Celju 3.075), knjižnica Delavske univerze 1.077, društvene knjižnice 9.503 in bolniške knjižnice 253 knjig.

Več kakor $\frac{2}{3}$ del je bilo leposlovnih, preostali odstotek pa si delijo strokovna, politična in poljudna znanstvena dela. Vzrok temu nesorazmerju je, ker imajo občinske, kakor tudi druge večje knjižnice v občinah tako malo finančnih sredstev za nabavo novih knjig, da z njimi kupujejo največ tiste knjige, po katerih izprašujejo bralci, in to so v največjem številu leposlovnna dela. Toda tega zanimanja ni podcenjevati, ker je dokaz, da kulturne rubrike naših časopisov, v katerih so objavljena nova literarna dela, opravljajo svojo nalogo. Prav gotovo pa bodo morale v prihodnje knjižnice preusmeriti svojo nabavno politiko, saj je neštetim obiskovalcem večernih šol in tečajev, ki jih prirejajo delavske univerze, kakor tudi pri izrednem študiju, neobhodno potrebna družbenopolitična in strokovna literatura.

Z veseljem pa knjižničarji ugotavljajo, da je vedno večje zanimanje za vsebinsko vrednejšimi knjigami, da osvajajo čitalce družbeni karakterni romani, zgodovinski in biografski. Zaželeni so seveda tudi še kriminalni in pustolovski romani, dočim je po psiholoških manj povpraševanja, čeprav bo treba navajati bralce, da bodo segali tudi po njih. Zadnja leta se opaža tudi veliko zanimanje za knjige, ki opisujejo zgodovinske dogodke iz narodnoosvobodilne borbe. Razveseljivo je, da vprašuje po njih posebno mladina.

Če razčlenimo čitalce po starosti, ugotovimo, da je na prvem mestu mladina, po socialnem sestavu pa v mestu poleg mladine, gospodinje in upokojujencev uslužbenci in nato delavci, katerih število iz leta v leto narašča. V občinskih knjižnicah, razen v treh, pa mladini takoj sledijo delavci. To dejstvo nam narekuje, da moramo izkoristiti željo po izobraževanju in

čitanju knjig ter brezpogojno zagotoviti knjižnicam ustrezne pogoje za njihovo nemoteno delovanje.

Knjižnice bi dobile brez dvoma večji pomen in bi dostojneje predstavljale v občini edino kulturno-izobraževalno ustanovo, če bi imele ustrezne in lepše urejene privlačne prostore. Že v začetku sem omenila, da se večina knjižnic nahaja v v lastnih prostorih, ti pa so v kulturnem, združenem ali telovadnem domu. Žal pa je bil dodeljen v največ primerih knjižnici najmanjši prostor. Koliko je je bilo treba dokazovanj, da so se knjižnice preselile iz kinomatografskih čakalnic, iz prostora nad kokošnjakom, iz garaže gasilskega doma itd. Te preselitve so pogostokrat uspele le na odločno intervencijo predsednika občinskega odbora ali posameznega odbornika, ki je vztrajno prikazoval potrebo po ureditvi občinske knjižnice. Ko pa je bila pred dobrim letom zasnovana in od vseh forumov krepko podprta akcija za klubsko življenje, kar sicer pozdravljamo, so že skoraj vse občine, hitreje kot za knjižnice, našle v kratkem času primeren prostor za klub. V Šmarju so na primer ob formiranju komune izselili knjižnico in preuredili njen prostor v pisarno. Knjige so spravili v zaboje in jih deponirali v prostor pred garažo, kjer so bile izpostavljene vsem vremenskim nepravilnostim in so bile vsakomur na voljo. Ljudje so jih odnašali brez vsakršne evidence. Šele pred kratkim je uspelo dobiti človeka, ki je knjige prenesel iz garaže v šolski razred in jih zložil v omare. To delo je opravil le pod pogojem, da ne odgovarja za manjkajoči knjižni fond. Ni pa se našel tisti, ki bi odgovarjal za to nekulturno dogajanje s knjižnico ter za manjkajoče in poškodovane knjige. Sedaj so knjige na razpolago bralcem, manjka pa novitet, ker občina ni prispevala

za knjižnico ničesar. Prav tako ni prispevala v lanskem letu za knjižnico niti dinarja laška občina, čeprav je še zdaleč ne uvrščamo med tako pasivne, kakor je šmarška.

V Nazarju je knjižnica dobila prostor v bližini klubskega prostora, kar je vsekakor hvale vredno. Vendar pa je nerazumljivo, da so tla v celem nadstropju pokrili s parketom, vstevši dolg, ozek hodnik, v klubske prostorih namestili skoraj preveč inventarja, za knjižnico pa je parketa zmanjkalo, ker ga zanj niso predvideli. Drugi dve občinski knjižnici sta v taki bližini dvoran, da služi njun prostor ob vsaki zabavi za bife. Na mizi kuhajo klobase, kavo itd., kar pušča za sabo žalostne posledice, pa čeprav je inventar že star in pripeljan z neke graščine.

Velik del knjižnic je odvisen od posameznih odborov sindikalnih podružnic, občinskih svetov Svobod itd. Pri pregledovanju novo nabavljenih knjig smo nekje opazili, da je knjižnica v enem letu znatno osvežila knjižno zalogo, naslednje leto pa je nabavila le nekoliko izvodov. Knjižničarka je pojasnila, da je vselej takrat, ko je lahko nabavljala več knjig, vodil sindikalno podružnico ali upravni odbor dober predsednik, za katerega je celo sama, zaradi njegovega razumevajočega odnosa do knjižnice, pred občnim zborom propagirala. Razen tega mora knjižnica pošiljati zaradi pomanjkanja finančnih sredstev pozimi šolske otroke na žago po lesne odpadke, s katerimi si greje prostor.

Razen neprimernih prostorov in nezadostnih finančnih sredstev, skratka nepravilnega odnosa do knjižnic, je občutno tudi pomanjkanje knjižničarskega kadra. Na razpisana knjižničarska mesta v poklicnih ustanovah ni nikoli odzivil takšen, da bi knjižnice lahko izbirale med prosilci. V lanskem

letu se je odločilo v celjski gimnaziji več maturantov za odhod v službe, toda niti na razpis Mestne ljudske knjižnice niti Studijske knjižnice se ni nihče odzval. Še težje pa je v občinah, kjer opravljajo to delo nezapaženi, nehonori-rani in le redko nagrajeni prostovoljci. Dočim je bilo do nedavnega največ knjižničarjev iz vrst prosvetnih delavcev, jih je sedaj vedno manj. Zato je nujno, da mislimo na organiziranje takih šol ali oddelkov, kjer se bodo izobraževali knjižničarski kadri, če hočemo, da bodo občinske knjižnice začele služiti svojemu namenu in opravljale naloge, kateri so namenjene.

Ker je potreba po knjigah spričo širokega izobraževalnega načrta delavskih univerz vedno večja, predstavlja utrditev občinskih knjižnic in drugih večjih knjižnic v občinah važen družbeni problem, ki ga je treba začeti odločno reševati. Zato je Sosvet za ljudske knjižnice pri okrajnem svetu Svobod na podlagi razgovora s celjsko podružnico Društva bibliotekarjev Slovenije sprejel naslednje naloge:

1. Zaradi večje skrbi za knjižnice bodo pri vseh občinskih svetih Svobod ustanovljeni občinski sosveti za ljudske knjižnice, ki bodo skrbeli za nenehni razvoj teh knjižnic. V tesnem sodelovanju z okrajnim sosvetom in z inštruktorsko komisijo za ljudske knjižnice pri okrajnem ljudskem odboru bodo skrbeli za nenehni razvoj teh knjižnic.

2. Za pravilno vodenje knjižnic in zaradi boljšega izpolnjevanja vzgojnih nalog, bo prirejen za občinske knjižničarje okrajni seminar.

3. Skupno se še naprej odločno zavzemati, da bodo vsaj občinskim knjižnicam zagotovljeni materialni pogoji, toda ne samo za vzdrževanje prostora in morda za nagrajevanje knjižničarja, marveč zlasti za redno nabavljanje strokovnih in poučnih knjig, kakor tudi novejših leposlovnih del, upoštevajoč pri tem sestav in potrebe prebivalcev.

4. Pri vseh večjih knjižnicah bodo urejeni mladinski oddelki.

5. Prizadevati si za ustanovitev knjigovезnice, ki bo služila izkjučno potrebam ljudskih knjižnic celjskega okraja, ker bi s tem ohranili mnogo knjižnega fonda in zmanjšali stroške za vezavo.

Naj ob zaključku in v zvezi s temi nalogami povzamemo nekoliko misli tov. Milentije Popovića, ki je poudaril na drugem plenumu zveznega odbora SZDL, da ni naloga propagiranja knjige samo naloga prosvetnih delavcev, temveč da morajo SZDL in vse družbene politične organizacije, zlasti sindikat in mladina stalno propagirati knjigo. Ta skrb pa se ne bi smela kazati samo v obliki kulturnih tednov ali ob drugih občasnih priložnostih, temveč mora biti naša skupna naloga, stalna in načrtna!

Marica Zorko

50 LET MESTNE LJUDSKE KNJIŽNICE V LJUBLJANI

V mesecu decembru (22.) 1961 bo praznovala Mestna ljudska knjižnica v Ljubljani 50-letnico svojega obstoja. Tako je to ena najstarejših ljudskih knjižnic v Ljubljani in brzkone tudi v Sloveniji, ki je delovala neprekinjeno od svoje

ustanovitve v letu 1911 (142 knjig) do danes, ko se je njen knjižni fond povzpел že na 75.000 knjig in je zato tudi ena največjih ljudskih knjižnic v Sloveniji.

Kako je knjižnica izopolnjevala svoje ljudskoprosvetno poslanstvo,